

МЕТАФОРИЧНЕ ВІДТВОРЕННЯ ТЕКСТОВИХ КОНЦЕПТІВ У ІСПАНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ XVI–XVII СТОЛІТЬ

Настенко Світлана Василівна,

канд. філол. наук

Київський національний лінгвістичний університет

Статтю присвячено дослідженню семантики художніх образів крізь призму лінгвокогнітивних процесів. Виділено базові концептуальні метафори, що лежать в основі текстових концептів іспанської поезії XVI–XVII століть.

Ключові слова: поетичний текст, концептуальна метафора, онтологічні, структурні, орієнтаційні метафори.

Актуальність статті зумовлюється спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень на вивчення різних жанрів поетичних текстів у лінгвокогнітивному та лінгвостилістичному аспектах і особливим інтересом до вивчення текстових концептів, які визначають семантику образів іспанської поезії XVI–XVII століть. Застосування результатів вивчення поетичних текстів крізь призму лінгвокогнітивного аспекту є актуальним для когнітивної поетики.

Метою дослідження є виділення базових концептуальних метафор, що лежать в основі текстових концептів.

Об'єктом вивчення є іспанські поетичні тексти XVI–XVII століть.

Предметом дослідження є зміст текстових концептів, вербалізованих у концептуальних метафорах.

Новизна даної статті полягає в тому, що в ній уперше розглянуто іспанські поетичні тексти XVI – XVII століть крізь призму текстових концептів з точки зору когнітивної парадигми. Ця методика розроблялася у працях таких лінгвістів, як М. Джонсон, Дж. Лакофф, В. З. Дем'янков, О. С. Кубрякова, О. О. Селіванова, Л. А. Сантос Домінгез, Р. М. Еспіноса Елорза.

Текстові концепти іспанських поетичних текстів "Золотого віку" ЖИТТЯ, ЛЮБОВ, БОГ, СМЕРТЬ вербалізуються через орієнтаційні, структурні, онтологічні концептуальні метафори та метонімії, що слугують підґрунтям концептуалізації прототипових моделей концептів, кожна з яких є концептуальною базою художніх образів: центр-периферія, вгору-вниз, вмістилище, частина тіла, джерело-шлях-мета, річ, сутність, шляхом виявлення позитивних та негативних емоцій у семантиці метафоричних відтінків (розлука, печаль, самотність, радість, задоволення, краса, велич).

Текстові концепти іспанського поетичного тексту характеризуються низкою концептуальних метафор та польових структур, що виявляються шляхом утворення ключового слова та подальшою його трансформацією з набором концептуальних ознак. Концептуально-лінгвістичний аналіз свідчить про те, що наповнення концептів залежить від їх організованості, до якої вони належать. Вербальні засоби іспанських текстових концептів відображають соціокультурні, історичні та етнокультурні цінності іспанської поезії досліджуваного періоду. На думку О. О. Селіванової, художні образи і концепти в тексті пов'язані в залежності від типу інформації,

що міститься у концепті [Селіванова 2008, 258]. На нашу думку, це інформація понятійно-логічного типу.

"Теорія концептуальної метафори" розглядає метафору перш за все як когнітивну операцію над поняттями та вбачає в ній засіб концептуалізації, що дозволяє зрозуміти ту чи іншу царину дійсності у термінах понятійних структур, що склалися на базі досвіду, отриманого з інших царин, та який виражає та формує нові поняття і без якого неможливе отримання нового знання [Кубрякова 1996, 55].

У нашому дослідженні предметом опису та аналізу є онтологічні, структурні, орієнтаційні метафори, метафора "вмістилища". Таким чином, основні текстові концепти ЖИТТЯ, ЛЮБОВ, БОГ, СМЕРТЬ можуть бути представлені за допомогою концептуальних метафор. На думку М. Джонсона та Дж. Лакоффа, сутність концептуальної метафори полягає у розумінні та відчутті одного явища у термінах іншого. Під явищем розуміється не окремо ізольований об'єкт, а цілісна картина видимого реального світу, що використовується для репрезентації та осмислення об'ємного та багатоаспектного абстрактного явища [Lakoff, Johnson 1980, 46]. Відповідно до зазначених передумов та визначення концептуальної метафори фактичний матеріал, отриманий нами у результаті суцільної вибірки з іспанських поетичних текстів XVI – XVII століть, був розглянутий як ідентифікація концептуальних метафор. По суті метафора є феноменом когнітивної природи, вираженим лінгвістичними засобами. Базові когнітивні метафори дають можливість зрозуміти абстрактні сутності через досвід фізичного існування людини, задаючи спосіб і характер бачення оточуючого світу та внутрішнього світу людини [Santos Dominguez, Espinosa Elorza 1996, 44].

Результати аналізу свідчать про те, що зазначені вище метафори вербалізуються в текстових концептах. Розглянемо наступні онтологічні метафори:

ЖИТТЯ – ЦЕ ДОРОГА/ШЛЯХ (*VIDA ES UN CAMINO/CARRETERA*).

*Al bien siempre aspiraste
y siempre con la fuerza le **seguiste**
que a pocos pasos que tras él **corriste**
en todo enteramente le **alcanzaste***
[L. Góngora, 31]

Життя являє собою дорогу, відстань, по якій людина *слідує, біжить і досягає* врешті-решт мети.

ПОЧАТОК ЖИТТЯ – ЦЕ НАРОДЖЕННЯ (*INICIO DE LA VIDA ES EL NACIMIENTO*).

*Verdes **nacieron** tempranas
que sin tiempo **maduraron***
[Romance, 53]

ТРИВАЛІСТЬ ЖИТТЯ – ЦЕ РУХ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ ШЛЯХУ (*LA DURACIÓN DE LA VIDA ES EL TRASLADO POR ELCAMINO*).

*Por la culpa del piloto
que la **rige** y la gobierna*
[Anónimo, 22]

ПРОХОДЖЕННЯ ЖИТТЯ – ЦЕ ПОДОЛАННЯ ПЕРЕШКОД НА ШЛЯХУ (*EL PASAR DE LA VIDA ES LA SUPERACIÓN DE LOS OBSTÁCULOS EN EL CAMINO*).

*Así como el órgano **mueve** su acento
según que le **fuerza** aquel que le hiere*

[Anónimo, 28]

КІНЕЦЬ ЖИТТЯ – ЦЕ СМЕРТЬ (*EL FIN DE LA VIDA ES LA MUERTE*).

*La vida **se acabara**
do **se acabó** la ventura*

[Romance, 51]

ЛЮБОВ, любовні стосунки можна варіювати за дистанційованістю, поєднанням, роз'єднанням.

ЛЮБОВ – ЦЕ ФІЗИЧНА ВІДСТАНЬ, САМОТНІСТЬ, ЖАЛЬ (*EL AMOR ES LA DISTANCIA FÍSICA, SOLEDAD*).

*A **triste soledad** me ha condenado
y lo que siento más es verme atado
y la pesada vida **solo***

[Canción, 83]

*Vistes añadida a mi, **pena**, pena
nunca una hora Buena*

[Soneto, 48]

Концепти ЛЮБОВ, СМЕРТЬ і БОГ можемо представити наступними структурними метафорами.

Любов має свої етапи розвитку. Спочатку вона описується як дружба, краса, світло, полум'я. У любовних стосунках вона є самотністю. На завершальному етапі любовні відносини є божевіллям, а кінцевим результатом любові є смерть.

Любов виходить на авансцену інтимних стосунків, і вона постає як дружба між двома компаньйонами.

ЛЮБОВ – ЦЕ ДРУЖБА (*EL AMOR ES AMISTAD*).

*Un **amigo** que yo **había amado**
¿Qué razón podéis tener para **no quererme**?*

[Poesía, 433]

ЛЮБОВ і СМЕРТЬ – ЦЕ ФІЗИЧНА СИЛА (*AMOR, MUERTE ES UNA FUERZA FÍSICA*):

*Aquel **dolor** que **siente**
con diferencia tanta
por la dulce garganta*

[Soneto, 84]

*Mis ojos con mis cabellos
arde el alma, **lloran** ellos*

[Vilancete, 225]

ЛЮБОВ – ЦЕ БОЖЕВІЛЛЯ (*AMOR ES UNA LOCURA*).

*El me quiere más que así
y **le mato de cruel***

mas en serlo contra el

[Canción, 57]

ЛЮБОВ – ЦЕ СМЕРТЬ (*AMOR ES LA MUERTE*) і знищення її – це поховання.

Amor mío, a quien más quiero

*si **murieramos** ambos juntamente*

[F. Herrera, 229]

Sintiendo voy de amor gran agonía

*ya viene por llevarme quien **entierre***

*que ya **murió** de todo mi alegría*

[Soneto, 47]

Що стосується концепту БОГ, то він представлений наступними структурними метафорами.

БОГ – ЦЕ ДУША/ЛЮДИНА (*DIOS ES EL ALMA/EL HOMBRE*).

*Me lleva **Señor** mío*

*quedando en este bosque el **cuerpo frío***

[Soneto, 223]

*Tales **ojos** me dio **Dios** para contemplaros,*

*fueron muchos, porque **dos***

*son pocos para **miraros***

[Conción, 45]

БОГ – ЦЕ НЕЖИВИЙ ОБ'ЄКТ/ПРЕДМЕТ (*DIOS ES UN OBJETO*), що представлений лексемами *віск та камінь*.

*Si a vuestra voluntad yo soy de **cera**,*

Cómo se compadece que a la mía

*vengáis a ser de **pedra dura** y fría?*

[Soneto, 216]

СМЕРТЬ – ЦЕ РОЗБИТА МРІЯ (*LA MUERTE ES UNA ILUSIÓN FRUSTRADA*).

Han sido en el delito los culpados

***romped** la injusta ley que establecistes*

[Soneto, 216]

СМЕРТЬ – ЦЕ БІЛЬ (*LA MUERTE ES UN DOLOR*).

No es perpetuo el placer,

*si esto es así, mi **dolor** quiere,*

*que mientras más en mi **se ejerciere**,*

***perdióse** este consuelo ya conmigo*

[Soneto, 30]

Отже, останнім пунктом пройденого шляху ЖИТТЯ є СМЕРТЬ, що вербалізується у метафорі БІЛЬ через дієслово *втрачати*.

Аналізуючи концептуальні метафори іспанських поетичних текстів XVI – XVII століть, ми зустріли наступні орієнтаційні метафори. Щодо концепту ЛЮБОВ, то ВСЕ ГАРНЕ ЗНАХОДИТЬСЯ ЗВЕРХУ – ВСЕ ПОГАНЕ Є ЗНИЗУ (*LO BUENO ESTÁ ARRIBA Y LO MALO ESTÁ ABAJO*).

*Mi corazón **fuera** de mi cuerpo* [F. Quevedo, 315].

Метафора ВМІСТИЛИЩЕ.

БОГ/ЛЮБОВ – ЦЕ ВМІСТИЛИЩЕ ДЛЯ ПОЧУТТІВ (*DIOS/AMOR ES UN ESPACIO PARA LOS SENTIMIENTOS*).

Mi leche y la cuna

es la dura tierra

[Anónimo, 439]

Текстовий концепт БОГ є синонімічним ЛЮБОВІ і вербалізується у метафорі ВМІСТИЛИЩЕ через лексему *колиска*.

Таким чином, зазначені концептуальні метафори дозволяють розкрити сутність текстових концептів в іспанських поетичних текстах XVI – XVII століть, надаючи їм загальної експресивності в процесі формування художніх образів.

Перспективами подальшого вивчення слугуватиме дослідження семантики іспанської поезії подальших століть у руслі лінгвокогнітивного підходу.

Статья посвящена исследованию семантики художественных образов сквозь призму лингвокогнитивных процессов. Выделены базовые концептуальные метафоры, которые лежат в основе текстовых концептов испанской поэзии XVI–XVII веков.

Ключевые слова: поэтический текст, концептуальная метафора, онтологические, структурные, ориентационные метафоры.

The article focuses on research of semantics of literary images through a prism of linguocognitive process. The study of basic conceptual metaphors is carried out by means of textual concepts of the Spanish poetry of XVIth – XVIIth centuries.

Key words: poetic text, conceptual metaphor, ontological, structural, orientational metaphors.

Література:

1. Кубрякова Е. С., Демьянков В. З., Панкратов Ю. Г., Лузина Л. Г. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкратов, Л. Г. Лузина. – М. : Фил. ф-т МГУ, 1997. – 245 с.
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля ; К., 2008. – 712 с.
3. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live by* / George Lakoff, Mark Johnson. – Chicago : Chicago University Press, 1980. – 242 p.
4. Santos Dominguez L. A., Espinosa Elorza R. M. *Manual de Semántica Histórica* / L. A. Santos Dominguez, R. M. Espinosa Elorza. – Madrid : Editorial Sintesis, D. L., 1996. – 223 p.

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. Ansón L. M. *Antología de las mejores poesías de amor en lengua española* / Luis María Ansón. – [4-a ed.] – Barcelona : Debolsillo, 2007. – 640 p.